

Aktuālākie notikumi patoloģijā Latvijas simts gados

Regīna Kleina¹, Ivanda Franckeviča¹, Andris Šmits²

¹ Rīgas Stradiņa universitāte, Patoloģijas katedra, Latvija

² Rīgas Austrumu klīniskā universitātes slimnīca, Patoloģijas centrs, Latvija

Ievads. Dažādi patoloģijas simts gadu posmi Latvijā ir aprakstīti S. Iljinska, M. Skudras, L. Feldmanes, R. Kleinas, V. Gordjušinas, J. Klaviņa, A. Kadeģa, A. Vīksnas un citu publikācijās gan Latvijā, gan pasaulē.

Darba mērķis, materiāls un metodes. Mērķis ir atspoguļot svarīgākos notikumus patoloģijas diagnostiskajā, izglītības un zinātnes jomā Latvijā no 1918. līdz 2018. gadam. Pētījumā ir izmantotas publikācijas, katedras fotoalbumi, tīmekļa vietnes un kolēģu stāstījumi.

Rezultāti. Patoloģijas attīstību Latvijā var iedalīt trīs posmos.

1. Periodam no 1918. līdz 1940. gadam ir raksturīga pirmās prozektūras darbība Rīgas 1. slimnīcā. Kopš 1883. gada patoloģijā sākotnēji strādāja baltvācu speciālisti, no kuriem zināmākie bija H. Kranhals un P. Pretorijs. Gadu pēc Latvijas Universitātes izveides, 1920. gadā, tika nodibināts Patoloģijas institūts un Patoloģijas katedra, un pirmais to vadītājs bija profesors R. Adelheims. Līdz 2. pasaules karam R. Adelheims, M. Brants un J. A. Kaktiņš Latvijā bija praktiskās, akadēmiskās un zinātniskās darbības kodols patoloģijā.

2. Periods no 1940. līdz 1991. gadam: pēc kara Patoloģijas katedru vadīja E. Apse-Apsītis (1944–1946), B. Ugrumovs (1946–1950), B. Press (1950–1951), G. Andrejeva (1951–1952). Profesors S. Iljinskis Patoloģijas katedru vadīja no 1952. līdz 1981. gadam. Viņš 1954. gadā nodibināja Latvijas PSR patoloģianatomu asociāciju. Visu Latvijas patologu darba atskaites un zinātniskie pētījumi ir apkopoti sešu Latvijas patoloģianatomu konferenču materiālos (1960–1979). Pēcāk Patoloģijas katedras vadītāji bija V. Kalinka, L. Sokolova, M. Mitrofanovs.

Vecākās prozektūras (Rīgas 1. slimnīcas) vadītāji ir bijuši V. Blūma, R. Ezerlīcīte, V. Kalinka, N. Igāne, S. Roga. Valsts patoloģijas centrs tika nodibināts 1976. gadā, tā vadītāji šīnī laika periodā bija M. Mitrofanovs (arī Pasaules Veselības organizācijas eksperts), V. Volkovs, A. Šmits (patlaban strādā Rīgas Austrumu klīniskās universitātes slimnīcas Patoloģijas centrā). Lielu diagnosticējošo un izglītojošo darbu ir veikuši šādi ārsti: V. Meirēna, I. Rone, A. Grjunbergs, I. Ruskulis, M. V. Kaupase. P. Stradiņa Klīniskās universitātes slimnīcas Patoloģijas nodaļu (pēcāk – Patoloģijas institūts) ir vadījuši M. Skudra, L. Feldmane, I. Štrumfa, J. Nazarovs (no 2016. gada).

3. Pēc neatkarības atjaunošanas, 1991.–2018. gadā, patologi veidoja rezidentu un studentu jaunās apmācības programmas, asociācijas statūtus u. c. Latvijas Patologu asociācijas prezidenti šīnī posmā bija V. Volkovs, R. Kleina, I. Liepniece-Kārele, S. Isajevs. Pašlaik patoloģijas rezidentu studiju programmu vadītāji ir A. Āboliņš, S. Isajevs, I. Franckeviča. Septiņu Latvijas ārstu kongresu ietvaros (līdz 2013. gadam) notika morfoloģisko zinātņu sēdes.

Atjaunojot Latvijas Universitātes Medicīnas fakultāti, tika izveidota arī Patoloģijas katedra, kurā strādā patologi asociētie profesori V. Gordjušina, S. Isajevs, kā arī patoloģijas rezidenti.

Rīgas Stradiņa universitātes (Latvijas Medicīnas akadēmijas) Patoloģiskās anatomijas katedra no 1981. līdz 2009. gadam atradās Valsts patoloģijas centra telpās, tās vadītāja bija R. Kleina (1993–2009). 2009. gadā Rīgas Stradiņa universitātē, apvienojot Patoloģiskās anatomijas, Patoloģiskās fizioloģijas un Tiesu medicīnas katedras, tika izveidota Patoloģijas katedra, kuru vada profesore I. Štrumfa un kuras vadībā ir izstrādāti vairāki zinātniski projekti onkopatoloģijā. Mācību process ir balstīts uz kvalitatīviem morfoloģiskiem attēliem, digitalizētiem mikropreparātiem, situācijas uzdevumiem u. c. Rīgas Stradiņa universitātes e-studijās.

No 1993. gada Latvijas Patologu asociācija ar Baltijas-Vācijas ārstu biedrības starpniecību sadarbojas ar Vācijas Patologu asociāciju. Ir notikuši 25 ikgadējie simpoziji. Patlaban Patologu asociācijā ir 53 biedri. 2003. gadā Rīgā tika izveidota 1. privātā akadēmiskā histoloģijas laboratorija.

Bērnu slimību morfoloģiskā diagnostika allaž ir notikusi Bērnu klīniskajā universitātes slimnīcā. Zināmākie bērnu patologi ir S. Silkans, V. Novika, I. Grauduma, I. Krātiņa, L. Sokolova, I. Franckeviča, S. Ņikuļšins, I. Melders.

Secinājumi. Simtgades laikā ir palielinājusies patoloģijas loma gan dažādu slimību diagnostikā, gan onkoloģijas zinātnē. Latvijā ir notikušas aparatūras inovācijas, ir pieejama imūnhistoķīmija ar > 100 antivielām un molekulārās patoloģijas diagnostika.